

Tulevaisuus ja hyvinvointi – osaaminen ja ymmärrys

■ Anita Lehtikoinen

Tarkoitus oli, että tämän numeron pääkirjoituksessa käsitellään uuden hallituksen tiedepoliittisia linjauksia. Tätä kirjoitettaessa juhlistamme Tiedefoorumia ja arvailemme uuden hallituksen muodostamisen ajankohtaa ja tulevia linjauksia.

Toistaiseksi tiedämme hallituksenmuodostajan, kokoomuksen puheenjohtajan Jyrki Kataisen määrittelemät painopisteet alkavalle hallituskaudelle: eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentäminen, kestävä kasvun ja kilpailukyvyn turvaaminen sekä julkisen talouden tasapainottaminen. Kaikki nämä teemat ovat vahvasti olleet julkisessa keskustelussa esillä jo vaalien alla. Tämä viittaa siihen, että alkaneella vaalikaudella julkisten varojen tehokas käyttö ja priorisointi ovat avainasemassa.

Päättynyt vaalikausi oli harvinaisen turbulentti niin maailmalla kuin meillä Suomessa: kuka olisi arvannut keväällä 2007, että vain puolentoista vuoden kuluttua Suomi syöksyy ennen näkemättömään lamaan. Yhdessä vuodessa 8 prosentin bkt-pudotus oli varsin draamattinen muutos. Maailmalla kuohui myös poliittisesti: useissa Pohjois-Afrikan maissa kansalaiset vaativat demokraattisia oikeuksia, EU-skeptisyys voimistui.

Suomessakin koettiin oloissamme suuri poliittinen murros eduskuntavaaleissa. Muutoksen sanomasta ja pysyvyydestä syntynee runsaasti kiintoisia tutkimusaiheita! Alkavaa hallituskautta leimaakin varmasti paitsi kireä julkinen talous myös ehkä vielä jonkin verran epäselvästi artikuloidut yleiset yhteiskunnalliset muutospaineet.

Päättäneellä vaalikaudella toteutettiin yliopistouudistus. Olimme onnekkaita ajoituksen suhteen; ehdittiinhän kaikki uudistukseen liittyvät suuret taloudelliset päätökset tehdä ennen

dramaattista lokakuuta 2008. Yliopistojen toimintaedellytyksiä vahvistettiin runsaalla lisärahoituksella ja valtion omaisuuden siirrolla uusi-
muotoisille yliopistoille.

Alkavan kauden yksi keskeisimmistä tiedepoliittisista tavoitteista on yliopistouudistuksen suomien mahdollisuuksien täysimittainen hyödyntäminen. Yliopistot ovat neuvotelleet ministeriön kanssa strategioista, nyt yliopistoilla pitää olla rauha toteuttaa yhteisesti hyväksytyjä strategioitaan. Tämä tarkoittaa myös vaikeiden päätösten tekemistä ja sidosryhmien maltillisuutta. Kaiken nykyisen toiminnan ja rakenteiden säilyttäminen ei edistä yliopistojen tutkimuksen ja opetuksen laadun sekä vaikuttavuuden vahvistamista.

Kansallisen yliopisto- ja tiedepolitiikan tavoitteena tulee olla profiloitumisen, erilaistumisen ja erikoistumisen rohkaiseminen. Yliopistolaitoksen kokonaisuuden tulee palvella isänmaata ja ihmiskuntaa monimuotoisuudellaan, toisiaan täydentävillä vahvuuksilla. Yliopistojen tehtävät ovat moninaiset, ja tämän tulee heijastua nykyistä vahvemmin yliopistopolitiikassa.

Suomessa – aivan kuten kaikkialla muuallakin – yliopisto- ja korkeakoulupolitiikkaan yhdistyy aivan annos aluepolitiikkaa. Selvää on, että erityisesti ammattikorkeakouluilla tulee olla nykyistäkin vahvempi kytkös alueelliseen kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan. Yliopistojen osalta tulisi rohkeasti tarkastella koulutuksen ja tutkimuksen erilaista merkitystä alueiden kannalta. On aivan välttämätöntä turvata jatkossakin alueelliset koulutusmahdollisuudet. Maan kattava korkeakoululaitos on mahdollistanut osaavan työvoiman ja asiantuntijoiden saannin kaikkialla.

Tiedämme kuitenkin, että kansainvälisen tason tieteen tekeminen edellyttää riittävän

vankkaa resurssipohjaa – rahoitusta, ihmisiä, infrastruktuuria. Usein se edellyttää myös monitieteistä ja monikulttuurista, poreilevaa yhteisöä ja ympäristöä. Tällaisia houkuttelevia tutkimusympäristöjä meillä ei ole riittävästi, vaan myös tutkimus on pirstoutunut pieniin, usein heikosti resursoituihin yksiköihin. Rakenteellista kehittämistä tulisikin jatkaa pitäen silmällä koulutuksen ja tutkimuksen erilaiset tarpeet.

Suomalaista tiedepolitiikkaa on kritisoitu liiallisesta tohtorikoulutuspainotuksesta. Toisaalta on todettava, että meidän on ollut välttämätöntä kouluttaa riittävän laaja tutkijakunta, ennen kuin tieteen taso voi olennaisesti nousta. Alkavan kauden keskeisiä tavoitteita onkin löytää keinot, joilla entistä paremmin voimme hyödyntää tohtorikoulutettua tutkijakuntaamme. Eli tutkijat tekemään tutkimustyötä. Tämän suuntaista kehitystä tulisi myös Suomen Akatemian myöntämän rahoituksen vahvistaa.

Erilaisista koulutus- ja tieteenala-arvioinneista ja järjestelmätason arvioinneista olemme saaneet johdonmukaisesti palautetta vähäisestä kansainvälistymisestä. Emme ole kyenneet luomaan ulkomaisia opiskelijoita ja tutkijoita houkuttelevia opiskelu- ja tutkimusympäristöjä. Avoin, kriittinen arviointi ja vuorovaikutus ovat kuitenkin keskeisiä laadun rakentajia, joiden avulla suomalaisen tieteen tilaa ja tasoa voidaan nostaa.

Eurooppalaisen korkeakoulutus-, tutkimus- ja innovaatioalueen vahvuus on myös suomalaisten vahvuus. Kilvoittelu EU-rahoituksesta ja toisaalta pitkäjänteisten verkostojen kehittäminen monipuolistaa onnistuessaan yliopistojemme rahoituspohjaa. Näin tiukan budjetin aikana se ei ole vailla merkitystä.

Kansainvälinen yhteistyö perustuu aina kaikkien osapuolien hyötymiseen. Tähän lähtökohtaan perustuu myös koko unionin kilpailukyvyyn vahvistaminen. Heikommassa tilanteessa olevien jäsenmaiden auttamiseksi on kehitetty erilaisia mekanismeja. Jo hyvän tason tutkimuksessaan saavuttaneiden maiden, kuten Suomen, olisikin painotettava EU:n tulevassa puiteohjelmassa sitä, että tutkimus- ja innovaatorahoituksen tulee perustua aitoon laatukilvoitteluun.

Alueiden tuki ja erilaiset koheesiorahoitukset ovat oma kokonaisuutensa. Seuraavalla rahoituskaudella olisi varmistettava riittävä rahoituksen taso Euroopan tutkimusneuvostolle (ERC) ja tutkimuksen infrastruktuureille. Ihmiskunnan suuriin haasteisiin vastaaminen edellyttää parempaa työnjakoa, tiukempaa yhteistyötä ja parempia resursseja eurooppalaisille tutkijoille.

Varmasti alkaneellakin vaalikaudella käydään keskustelua tutkijalähtöisestä tutkimuksesta sekä yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti relevantista tutkimuksesta. Suurta vastakkainasettelua ei tarvitse rakentaa näiden lähtökohtien välille. Molemmista suunnista ponnistavaa tutkimusta tarvitaan entistä enemmän. Suomen taloudellinen kilpailukyky antaa mahdollisuudet rahoittaa julkisella rahalla hyvinvointiyhteiskunnan palvelut ja lisätä tutkimusrahoitusta. Kilpailukyvyyn turvaaminen muuttuvissa tilanteissa on siksi tärkeää. Globalisaation myötä talouden heilahtelut koskevat meitä entistä nopeammin ja ennakoimattomammin. Elinkeinoelämän rakennemuutos vie työpaikkoja, ja lienee oikeutettu vaatimus sekin, että julkisin varoin rahoitettu koulutus ja tutkimus tuottavat myös uutta työllisyyttä. Korkeatasoinen tutkimus, innovaatiot ja korkea osaamisen taso ovat suomalaisen kilpailukyvyyn kulmakivet tulevina vuosina.

Kun rahaa ja muita resursseja on niukalti, on varmistuttava siitä, että resursseja ei hukata toimimattomiin rakenteisiin ja vanhakantaisiin toimintatapoihin. Kansallisella tasolla on varmistettava tutkimus-, koulutus- ja innovaatiopolitiikan koherenssi: molempien käsien on oltava tietoisia toistensa tekemisistä. Tätä tarkoitusta varten maassa on tutkimus- ja innovaationeuvosto, jonka roolia voitaisiin koordinaatiotoiminnassa entisestään vahvistaa.

Asian ajankohtaisuuden vuoksi: lämpimät onnittelut professori Simo Knuutille Suomen tiedepalkinnosta – jälleen oivallinen osoitus suomalaisen tieteen moni-ilmeisyydestä ja kansainvälisestä laadusta!

Kirjoittaja on opetus- ja kulttuuriministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osaston johtaja.